

MEGEMLEKEZÉS CSELKÓ ISTVÁNRAÓL SZÜLETÉSÉNEK 130. ÉVFORDULÓJÁN

SAJJKÓ LÁSZLÓ

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Agrártudományi Egyetem, Keszthely
Mosonmagyaróvári Mezőgazdaságtudományi Kar

Nagyjainkról, tudósainkról, a tudományágak legjobb képviselőiről megemlékezni mindig megtisztelő feladat. Különösen megtisztelő részemre, hogy az agrártudományok egyik olyan művelőjéről szólhatok, aki alma materünk tisztelt nagyjai közé tartozik.

A visszatekintés során megjelenik előttünk Cselkó István kora, működési területe és méltán megállapíthatjuk, hogy a magyaróvári Gazdasági Akadémia legjobbjai közt emlékezhetünk meg *dr. Cselkó István* akadémiai tanárról. Abban a korszakban élt és működött, amikor a mezőgazdaság fejlődését nagyban meghatározta az óvári gazdasági akadémia egykorú irodalmakban gyakran emlegetett „nagy tanári kara”. Cselkó akkor fejtette ki tudományos működését, amikor Óváron olyan úttörők végeztek országos elismerést kiérdemlő munkát, mint *Cserháti* és *Újhelyi*, mint *Linhardt* és *Kossutány*, *Hensch*, *Thallmayer* és sokan mások. Cselkó István neve az említett nagy tudósokéval együtt került be gazdaságtörténetünkbe. Nevét megörökítette a szakirodalomtörténet. Működése nyomát megtaláljuk a kutatás és a gyakorlati élet eredményeiben egyaránt.

Lehotai Cselkó István életrajzi adatai szerint gazdatiszti családból született 1847. április 20-án Zsombolyán. Iskoláinak egy részét német nyelven, majd a felsőbb osztályokban magyar nyelven végezte. 1866. aug. 1-től 1867. szept. 30-ig gyakornok a zsombolyai uradalomban. Ezután a keszthelyi felsőbb gazdasági iskola elvégzése után Magyaróvárra a Gazdasági Felsőbb Tanintézetbe nevezik ki segédtanárnak. Közbeeső katonai szolgálata után 1874 őszétől közel egy éven át mint ösztöndíjas segédtanár Münchenbe kerül, ahol a Központi Állatorvosi iskolánál működik, tapasztalatokat gyűjt, továbbfejleszti ismereteit. Hazaérkezése után 1875. augusztus 12-én a magyaróvári Gazdasági Akadémiához az állattenyésztés és gyógyászat rendes tanárává kinevezték. Kereken 40 évi szolgálat után vonult nyugdíjba, 61 éves korban, 1908-ban és ekkor érdemei elismerésül tanácsosi címet kapott. Munkásságát még tovább is folytatta, amit irodalmi működése és társadalmi tevékenysége is igazol. Újabb elismerésben részesült: 1922-ben gazdasági főtanácsosi címet kapott és 1924-ben az Állatorvosi Főiskola tiszteletbeli doktorává avatta.

Cselkó István munkásságát, életrajzi adatain túl nagyra kell értékelnünk, mert mint tanár, mint kutató és mint ember olyan volt, akinek magatartása, tudományos eredményei példamutatóak.

Hallgatói, fiatal tanártársai a jubiláris gazdasztalálkozó alkalmával mindig ünnepélyesen köszöntötték és ragaszkodásukat, nagyrabecsülésüket kimutatták.

Cselkó megért magas életkora ellenére is teljes szellemi és fizikai frisséget tanúsított, és abban a nagy jutalomban részesült, hogy még életében látta megvalósulni munkájának eredményeit, és megfigyelhette tanítványai érdemteljes tevékenységét.

Mint tanár a kellő szigor mellett is ember maradt. Tudott megértő és jóakaró is lenni, a gazdasztífjúságnak atyai jóbarátja volt. Hallgatók, volt tanítványai bizalommal vették körül.

Négy évtizeden át tanított és előadásai látogatottak voltak, ez nem a katalógusnak, nem a szigorinak volt köszönhető. Élményszerűség, külföldi tapasztalatok ismertetése, gyakorlatiasság, a közvetlen tennivalók ismertetése jellemezték előadásait, ezáltal vonzotta a hallgatóit. Az akkori mezőgazdaság ugrásszerű fejlesztésében munkássága is jelentős helyet töltött be.

Tanári működése idején az agrárfelsőoktatásban az egyes oktatott tárgyak szétválasztása, a tudományágak szerinti szakosodás volt folyamatban.

Cselkó István még több tudományágban oktatott, tantárgyai voltak az állatbonctan- és élettan és az állattenyésztés, továbbá az állatgyógyászat. Már kezdettől fogva legfontosabbnak a takarmányozástannal való foglalkozást tartotta, bár előadta még egy ideig az általános és a részletes állattenyésztést is. Az elsők között volt, aki előadásait németül és magyarul egyaránt kiváló nyelvtudással tartotta meg. Érdemei között az irodalmi munkásságát külön is ki kell emelni. 1874-ben jelent meg „Az okszerű takarmányozás irányelvei” című könyve. 1894-ben bővebb kiadásban látott napvilágot „Takarmányozástana”. Erre az időre esett a kémia és az élettan jelentőségének növekedése a takarmányozásban. Cselkó az újabb Takarmányozástan könyvében, mely 1906-ban jelent meg, a rokon tudományágak legújabb eredményeit is felhasználta, ez is bizonyította az új iránti fogékonyságát és hogy az interdiszciplináris területeken is jól kiismerte magát, képes volt integrált ismeretek nyújtására.

Szakirodalmi működését kiterjesztette, a Köztelekben két évtizeden át a takarmányozási rovat vezetője volt. Értékes szaktanácsait 1921-ben „Négy- százkilencvennégy kérdés és felelet a takarmányozás gyakorlatából” címmel külön is kiadták.

A takarmányozástan mint tudományág fejlesztésében elért eredményei maradandók, ő volt aki megteremtette az adatokra támaszkodó okszerű takarmányozás bevezetését hazánkban. Jellemző munkásságára, hogy *Gyárfás József* Kossuth-díjas egyik beszédében ezt mondta: „Cselkó István 60 éve meg-

írt Takarmányozástan könyvében lefektetett elvekhez hozzátenni lehet, de elvenni semmit”.

További irodalmi műveinek, munkásságának részletezése hosszadalmas lenne.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy többször kiadott takarmányozási könyvein és szakeikkein kívül írt a szarvasmarhatenyésztésről, tejtermelésről, borjúnevelésről, marha-, juh- és sertéshizlalásról. Ő írta a Pallas Nagylexikon állattenyésztési és takarmányozási cikkelyeit is.

Érdemei elismeréséül az Állatorvosi Főiskola 1924-ben az „állatorvosi tudományok tiszteletbeli doktorává” avatta.

A határozat, amely a cím odaadományozását indokolja, megállapítja, hogy „az állatorvostannal rokon mezőgazdasági tudományszakok magyar művelőinek nesztora . . .” „Kérdemelte — folytatja az idézet — mert az állattenyésztéstan és takarmányozástan oktatásában négy évtizedet, szakirodalmi tevékenységében fél évszázadot töltött”. Továbbá kiemeli a határozat, hogy a Magyaróvári Gazdasági Akadémián megvalósította szaktárgyai területén a magyar nyelvű oktatást.

E tudományágakban irányító, szervező tevékenysége kiemelkedő, az új tudományos eredmények terjesztője volt. A határozat mint írja „az ősi Magyaróvári Gazdasági Akadémia iránti nagyrabecsülését is óhajtotta kifejezésre juttatni”, a doktori cím odaítélésével.

Cselkó István szakmai munkája mellett széles körű társadalmi életet élt, melyben nagy családja is fontos szerephez jutott.

A nagy tiszteletben álló neves professzor rövid gyengélkedés után; 1930. július 24-én, 83 éves korában halt meg.

A nyugalmazott gazdasági akadémiai tanárt, gazdasági főtanácsost mély gyászban, tisztelőinek sokasága kísérte a magyaróvári temetőbe 1930. július 26-án, szombaton.

A nagy tudós puritán élete és végakarata szerint nem volt búcsúztató, csak szomorú arcok beszéltek kifejezően arról, hogy vele a „Nagy Tanári Kar” utolsó képviselője távozott.

A gyászoló közönség soraiban az országos egyesületek, hatóságok társ- és rokon intézmények, a gazdaközönség és az ifjúság adtak utolsó tiszteletet. Halála után a szaklapok, közéleti országos és helyi lapok tisztelettel emlékeztek meg róla.

Velük együtt az idő múlásával immáron történelmi távlatból mondhatjuk, tiszteljük benne a tudóst, a tanárt, a közéleti embert. Cselkó István utat mutat az új felismerésben, a korszerű tudományok integrált művelésében és abban, hogy el nem fáradó lelkesedéssel szolgálta az agrártudományok fejlesztését.